

ОПТИМАЛЬНІ СЦЕНАРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Александров І.О. Стратегія сталого розвитку регіону: Монографія [текст] / І.О. Александров, О.В. Половян, О.Ф. Коновалов, О.В. Логачова, М.Ю. Тарасова // за заг. ред. д.е.н. І.О. Александрова / НАН України. Ін-т економіки промисловості НАН України. — Донецьк, 2010. — 204 с.

Господарську діяльність людства неминуче супроводжують негативні зміни в довкіллі та кліматі. Наприклад, за розрахунками вчених, через 20–25 років лише 10–15 держав матимуть природну чисту воду. Це вимагає переосмислення пріоритетів подальшого розвитку суспільства. Адже якщо в короткостроковому періоді такі трансформації ведуть до незначних екологічних коливань, які потребують проведення компенсаційних заходів, то в довгостроковій перспективі це може спричинити істотні порушення в динаміці макроекономічних процесів країн і транснаціонального об'єкта — біосфери.

Відомо, що до сучасної екологічної кризи призвело значне антропогенне навантаження, яке проявляється в перевищенні темпів споживання природних ресурсів над темпами їх відтворення. Все це зумовлює необхідність переходу на нову парадигму і модель соціально-економічного розвитку, що забезпечує можливість збереження довкілля і, як наслідок, усього людства. Реалізація принципів, наведених у Концепції сталого розвитку світу, яка прийнята на засіданні ООН у 1992 р., буде альтернативою необачного ставлення до природи. Цей документ ставить головною метою побудову механізму адаптації економічної діяльності до відтворювального потенціалу довкілля. Розв'язанню проблем формування стратегії сталого розвитку регіону, що на ній ґрунтується розбудова країни, присвячено рецензовану монографію за редакцією І.О. Александрова.

На підставі дослідження категорій «регіон», «сталий розвиток», «стратегія» автори сформулювали визначення поняття «стратегія сталого розвитку», що стало основою розроблення концепції структурного механізму відповідної стратегії. Вона дає можливість дослідити основні тенденції та процеси, визначити пріоритетні напрями діяльності, проаналізувати, кількісно оцінити стратегічні цілі, запропонувати варіанти стратегій територіальної організації та розвитку шляхом вибору оптимального сценарію.

У другому розділі автори виклали результати аналізу тенденцій у соціально-економічній сфері і техногенного навантаження на довкілля, що стало підґрунтям для розроблення стратегії сталого розвитку Донецької області. Наведено дійсні та потенційні переваги, недоліки, можливості сталого розвитку області. За допомогою методу SWOT-аналізу обґрунтовано стратегічне бачення, місію, мету, завдання для досягнення сталого розвитку адміністративного утворення. Наведено методи встановлення економічного, соціального, екологічного ефектів, які очікують отримати від утілення цієї стратегії в регіоні.

Слід зазначити, що для практичної реалізації відповідної стратегії монографія класифікує соціально-економічний інструментарій регулювання природоохоронної діяльності за цими ознаками: ступінь використання в Україні; спосіб впливу на поведінку суб'єктів природокористування; функції впливу на суб'єкти господарювання; особливості застосування; масштаби регу-

лювання; оперативність реагування на зміни умов природокористування. Спеціально досліджено інструментарій скорочення викидів парникових газів, запропоновано організаційний механізм забезпечення ефективності проектів спільного впровадження.

На думку рецензентів, в останньому розділі на підставі оцінення ефективності реалізації стратегій методами BSC Каплана–Нортон, BSC Мейсела, піраміди ефективності МакНейра–Ланча–Кросса, моделі EP2M авторам удалося розробити для Донецької області стратегічну карту і систему збалансованих показників, яка містить 6 елементів, що відображають стратегічні цілі та індикатори їх досягнення. З огляду на проведені дослідження, автори рекомендують правила формування екологічного кластера економіки Донецької області як складника організаційного механізму реалізації стратегії сталого розвитку в регіоні. Наведено також власне визначення цього елемента, обґрунтовано його склад. Оскільки регіон — це складна система, для оцінювання ефективності сценарію його розвитку використано методи системної динаміки. Так, наприклад, у підрозділі 4.3 викладено результати застосування методу із залученням когнітивних карт і системи збалансованих показників, що допомагає здійснювати безперервне моделювання процесів сталого розвитку.

Зміст дослідження викладено логічно, тобто послідовно наведено підходи, концепцію, інструменти, методи, що уможливають створення реальної/об'єктивної моделі стратегії сталого розвитку регіону з використанням засобів системно-динамічного моделювання процесів та їхніх кінцевих параметрів. Слід зазначити, що рецензована монографія класична за структурою, оскільки містить усі необхідні складники, у тому числі предметний та алфавітний по-

казники, додатки для обґрунтування положень.

Разом із тим, рецензенти вважають за необхідне вказати на окремі дискусійні аспекти. Так, підрозділ 1.1 присвячений уточненню дефініції «сталий розвиток», що правомірно, оскільки для дослідження й інтерпретації результатів досліджень необхідні чіткі визначення. Проте, варто зауважити, що в останні роки поняття «сталий розвиток» і «збалансований розвиток» використовують як синоніми, наприклад, у виданій ще в 2001 р. монографії Л.С. Гринів «Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії». Тому слід або деталізувати зазначені дефініції з доведенням, чому їх варто розрізняти, або застосувати їх як синоніми.

У цілому можна констатувати, що рецензована книга — це результат узагальнення досвіду наукових досліджень і практики розроблення і втілення в життя оптимальної для України стратегії сталого розвитку регіону (зокрема, у проектах Інституту економіки промисловості НАН України та Донецького національного університету зі створення стратегії розвитку м. Донецька до 2020 р.). Отже, монографія «Стратегія сталого розвитку регіону» особливо актуальна в контексті нової соціально-економічної парадигми, орієнтованої на реалізацію відтворювального потенціалу довкілля. Вона стане корисною для науковців і студентів і може слугувати взірцем для досліджень у галузі сталого розвитку інших регіонів.

Олександр АЛИМОВ,
академік НАН України,
радник дирекції Ради по вивченню
продуктивних сил України НАН України,
Вікторія МИКИТЕНКО,
доктор економічних наук,
головний науковий співробітник відділу
стратегічного потенціалу та
макроекономічного аналізу
цієї ж установи